בס"ד

– הגליון השבועי של קהילת מכון –

יגדיל תורה

גליון מספר: 74

פרשת יתרו

העלון מוקדש להצלחת נוחי
בן זהבה ויוסף דורון בן דזי

מאור - 0542390375

לא תחמוד – איך אפשר?

הרב יעקב דואני / רב במכון יגדיל תורה ומחבר הספר בית חם

אחד מעשרת הדיברות הוא הציווי לא תחמוד, וכך לשון הפסוק (כ, יג):

לֹא תַחְמֹד בֵּית רֵעֶךָ. לֹא תַחְמֹד אֵשֶׁת רֵעֶךָ וְעַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ וְשׁוֹרוֹ וַחֲמֹרוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לְרֵעֶךָ:

שאלה מפורסמת יש כאן, כיצד ניתן לצוות את האדם על דבר שתלוי במחשבה\רגש והוא לא בהכרח שולט עליו, והרי תורתנו תורת חיים ולא ניתנה למלאכי השרת?

נתייחס לשלושה תירוצים מיוחדים.

האבן עזרא עונה של שאלה קשה זו בדרך משל: וכי אדם כפרי הרואה בת המלך יחמוד אותה? ודאי שלא כי מבין הוא שהדבר מעבר להשגתו. כך האדם צריך להבין כי כל אשר משיג האדם בחייו זה לא בזכות רוב חכמתו ודעתו אלא רק מה שה' חלק לו. וכמו שדורשת הגמרא במסכת מועד קטן (כח ע"א)

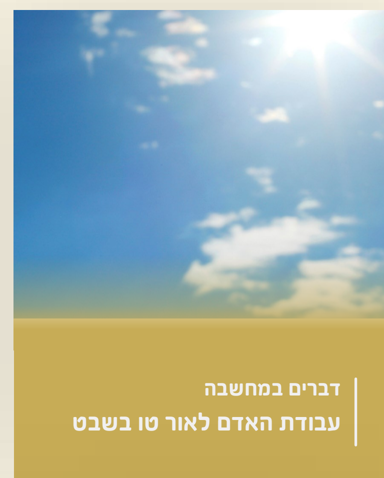
חיי, בני ומזוני, לא בזכותא תליא מילתא, אלא במזלא תליא מילתא.

הכל מאת הקב"ה, ואם האדם ישכיל ויבין את זה יוכל בנקל לא לחמוד את אשר לרעהו, אלא אדרבא ישמח בחלקו אבל לא ימנע מלהתפלל לקב"ה שיטיב גם עימו.

דרך נוספת היא של בית הלוי. גם הוא מסביר הדברים במשל. אדם שנתאווה תאווה ומרוב חשקו רץ על גבי נהר קפוא. והנה בדרך ריצתו החליקה רגלו על הקרח וכמעט ונפל, הרי ברגע זה שכמעט ואיבד את חייו פסקה ממנו התאווה, שכן הפחד שנכנס בו מהנפילה העביר ממנו את כל מחשבות התאווה שבערה בו. כך הקב"ה ברא בלב הברואים שמעט פחד שנכנס באדם מעביר את כל התאווה, ולכן לאחר שהתורה הזהירה ואסרה את הלאו של לא תחמוד, די שהאדם יפחד אפילו קצת וכך יתגבר על יצרו.

הדרך השלישית היא של הכתב והקבלה. הוא מסביר שהציווי וְאָהַבְתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ הוא האמצעי איתו ניתן לקיים ציווי זה. שכן האדם צריך שכל ליבו ואהבתו יהיו כלפי הקב"ה, באופן הזה לא יהיה מקום בליבו לחמוד דברים שלא שלו שציווה הבורא יתברך אותנו להתרחק מהם.

>> המשך הדבר תורה בעמוד האחרון<<

זמן תורה לחוד וזמן תפילה לחוד

הרב אמיר אזולאי/ רב במכון יגדיל תורה מחבר הספר על שלושה דברים

אחת מן המחלוקות הרבות שהופיעו על במת ההיסטוריה בין בתי המדרש של הזרם הליטאי לבין אלו של הנמשכים אחר החסידות ודרכיה, נוגעת בשאלה כמה זמן מתוך סדר יומו של יהודי יש להקדיש לתפילה על תצורותיה השונות. בבתי המדרש הליטאיים, ההנהגה הכללית הדריכה את הציבור להתפלל בכוונה את שלושת התפילות שתיקנו עבורנו חז״ל, אך לצד הכוונה בתפילה עצמה, להבחין כי התפילה לא כובשת זמנים רבים מידי, בכדי להותיר זמן רב ככל האפשר ללימוד התורה הקדושה. לעומת זאת בחלק מבתי המדרש החסידיים ההנהגה הייתה שונה. ההנהגה שהתקבלה בבתי המדרש הללו הורתה לציבור להשקיע רבות על מנת להעפיל אל מדרגת תפילה בכוונה, ואף להקדיש לכך זמן רב יותר מן הרגיל בעת הצורך. ולא די בזה אלא אף להקדיש זמני תפילה נוספים כדוגמת זמני התבודדות ושיח כנה וישיר עם הבורא.

השאלה שעולה כמו מאליה לאור מחלוקת זו, היא הבירור כמי ראוי לנהוג - האם כשיטתם של בתי המדרש הליטאיים, או שמא כזו שהייתה נהוגה בקרב החסידויות השונות. למען האמת מחלוקת דומה הופיעה כבר בתוך דברי חז״ל (מסכת שבת דף יא׳ ע״א). נבקש לעיין מעט בדברים ולדלות מתוך מחלוקת זו תשובה ראויה לשאלתנו זו:

רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר: מניחין חיי עולם ועוסקים בחיי שעה! – והוא סבר: זמן תפלה לחוד, וזמן תורה לחוד.

יום אחד, ראה רבא שרב המנונא מאריך בתפילתו יותר מכפי רגילותו בכל יום. רבא לא ראה זאת בעין יפה, ואף לא נמנע מלהשמיע תוכחה מגולה כלפי מעשהו של רב המנונא: ״מניחים חיי עולם ועוסקים בחיי שעה״. אולם מיד יוצאת הגמרא להגנתו של רב המנונא ומבארת שהוא סבר ״זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד״. במילים אחרות סבר רב המנונא שבכל אחד מן התחומים הללו יש להקדיש את מלוא כובד הראש והרצינות בעת העיסוק בו. הלכך, אם ישנה דרישה פנימית בקרב האדם להמשיך ולהוסיף זמן נוסף לתפילתו מסיבה פנימית כזו או אחרת, עליו לעשות זאת.

גם כאן עלינו לשוב ולשאול מהי ההנהגה הראויה? האם עלינו לצעוד בדרכו של רבא ולא להעניק חשיבות מרובה מידי לתפלה בכדי שלא תגזול היא מזמנו של לימוד התורה, או שמא עלינו להקדיש את כל הזמן הנדרש לתפילה- אף אם זה אומר שזמן לימוד התורה יתקצר מעט בשל כך.

בספר החשוב ׳עין אי״ה׳ (שבת, פ״א, פסקה ו׳), עונה הרב קוק זצ״ל על שאלה כבידת משקל זו. תחילה מסביר הרב מה הייתה נקודת המבט של כל אחד מהאמוראים הללו, שאף הובילה כל אחד מהם לגישה שבה הוא נקט.

רבא, התבונן על היחס שבין לימוד התורה לעיסוק בתפילה בצורה אובייקטיבית. מתוך מבט שכזה כמובן שהעיסוק בתורה הוא הדבר המרכזי ביותר ואילו העיסוק בתפילה משני הוא לו. שכן לימוד התורה הוא עיסוק ישיר במקור של המציאות כולה, ב׳תכנית האלוקית׳ שלפיה נברא העולם על שלל רבדיו, ״הסתכל באורייתא וברא עלמא״. הלכך כאשר אדם עוסק בתורה, הוא בעצם יוצא למעין מסע רוחני עליון על גבי נשמתו אל מקור המציאות הנצחי, ודולה משם אוצרות אדירים. מסיבה זו כינה רבא את לימוד התורה כ״חיי עולם״, חיי נצח הנמשכים לעולמי עד ואינם מוגבלים בגבולות החומה.

אולם העיסוק בתפילה- על אף חשיבותו הבלתי מעורערת, הינו פעולה שונה בתכלית. בשעת התפילה אנו מבקשים להחדיר את ההבנות העליונות שינקנו בעת לימוד התורה אל האישיות שלנו ולרומם עמם את הגוף. הדרך להשלמת מטרה עליונה זו, היא באמצעות כוח הרגש הטמון בכל אחד ואחד מאתנו. באמצעותו יכולים אנו לעורר את הגוף החומרי והכבד, ולרתום אף אותו אל ההשכלה הנשמתית והעליונה בעת לימוד התורה. בתוך התפילה כולה, שזרו חז״ל בחכמת ליבם בקשות רבות השייכות לעומק רצונה של הנשמה שלנו. ע״י כך שאנו מזכירים אותם בתפילה ומתחננים על מילויים בכוונה רבה, אנו בעצם מעוררים את הרגש האנושי השרוי בתוכנו כלפי אותם נושאים המובעים בתפילה. וכך באמצעות הרגש אנו מעוררים אף את הגוף להתרכז ולהתפעל מענייני הקדושה המהווים את בסיס החיים של היהודי.

נמצא אפוא שהעיסוק בתפילה הוא עיסוק שנובע מעצם היותנו בעלי גוף גשמי, או במילים אחרות התפילה שייכת בקשר בל יינתק לצד הגשמי והאנושי שבנו, לעומת התפילה שהיא עיסוק

רוחני לחלוטין בחכמתו המרוממת של השי״ת.

במבט אובייקטיבי על שני התחומים הללו, בוודאי שהעיסוק בתורה מקבל חשיבות יתרה יותר מזו של התפילה. זו בעצם הייתה נקודת המבט שהביאה את רבא לעמדה בה הוא נקט.

אלא שרב המנונא נקט בעמדה נפשית שונה לחלוטין. בוודאי שאף הוא הודה שבאופן אובייקטיבי, העיסוק בתורה הוא בעל מעלה רמה ועליונה יותר. אולם הוא סבר שאל לנו לבחון את היחס בין לימוד התורה לתפילה באופן הזה, אלא בצורה סובייקטיבית. נסביר מעט את הדברים:

הנשמה האלוקית שנטועה בתוכנו פנימה שולחת לעיתים לרובד הגלוי והמודע שלנו מסרים ותחושות. אפשר לכנות אותם כ״אינסטינקטים רוחניים״. על האדם ללמוד להקשיב כראוי ל״אינסטינקטים״ הללו ולפעול על פיהם. הלכך כאשר אדם מרגיש צורך עז לעסוק זמן רב יותר בתפילה עליו להשמע לצורך הזה, שכן הוא מעיד על רצונה וצרכיה של הנשמה.

משום כך רב המנונא האריך את התפילה שלו יותר מהרגיל. ״האינסטינקט הרוחני״ שלו הורה לו שכן ראוי לנהות. מתוך הקשבה פנימית ״לאינסטינקט״ הפנימי נקט רב המנונא את גישתו.

מתוך כך מסביר הרב זצ״ל, שהגישה הנכונה והראויה היא שבדרך כלל נעניק ללימוד התורה את המקום המרכזי והראוי, אולם במידה ואנו מרגישים צורך פנימי ועז להתפלל יותר מן הרגיל עלינו להישמע לו, אף אם זה אומר שיגרע מעט זמן לימוד התורה. וכפי שכותב הרב במקום אחר(אורות התורה פ״ו פסקה ח׳):

> לפעמים אין אדם יכול ללמוד מפני שהוא משתוקק הרבה לתפלה, וכל זמן שלא התפלל עדיין כראוי הנשמה צמאה, ודומה הדבר כמי שצמא הרבה שאינו יכול לאכול עד אשר ישתה תחילה לשבור צמאו, ואחר כך יוכל לאכול.

מהדברים האמורים עד כה ניתן לעמוד על יסוד חשוב: ככלל אנו צריכים להקדיש מקום נכבד והכרחי ללימוד התורה, ולצדו להתפלל את שלושת התפילות שקבעו חז״ל בכוונה הראויה. אך אם אנו מרגישים שישנו קול פנימי שמדריך אותנו להקדיש זמן נוסף לתפילה, עלינו להישמע לו. אלא שצריכים אנו לעשות זאת מתוך אחריות מרובה, ומן הראוי הוא שכל אחד יתייעץ עם רבותיו לפחות בתחילת דרכו כיצד לנהוג למעשה שהקול הקורא לתפילה נוספת ויתרה מופיע בקרבו, אך בשום אופן אל לנו להתעלם ממנו לחלוטין.

מה על האדם לכוון בעת עניית אמן?

הרב מאור תורג'מן / יו"ר מכון יגדיל תורה

איתא בדברים רבה (ליברמן) פרשת כי תבוא

והיה אם שמוע תשמעו וגו', הלכה, אדם מישראל שהיה עובר לפני התיבה, מהו שיהא מותר לו לענות אמן אחר הכהנים מפני הטירוף, למדונו רבותינו אם היה יכול לענות שלא תבלבל דעתו יענה, למה, שאין גדול לפני הקדוש ברוך הוא יותר מאמן שישראל עונין. א"ר יהודה בר סימון אמן זה יש בו שלש אספליאות, שבועה וקבלה ואמנה. שבועה, שנא' והשביע הכהן את האשה ואמרה האשה אמן אמן, וקבלה מנין, שנא' ואמ' כל העם אמן, אמונה, שנא' ויען בניהו בן יהוידע את המלך ויאמר אמן כי יעשה ה' לי.

הטור כתב "ויענו אמן אחר כל ברכה וברכה בין אותם שיצאו ידי תפלה ובין אותם שלא יצאו ובכוונה שיכוין בלבו אמת היא הברכה שבירך המברך ואני מאמין בזה כי אמן הוא לשון האמנת דברים".

עוד כתב הטור בשם רב עמרם מאן דקאי בבי כנישתא אחורי ש"צ בעי לכווני דעתיה ובתר דחתים ש"צ על כל ברכה וברכה להוי עני אמן דהכי אמור רבנן מ"ד (תהלים לא) אמונים נוצר ה' אלו שאומרים אמן באמונה אומר ש"צ ברוך מחיה המתים והם עונין אמן ועדיין לא ראו תחיית המתים ומאמינין בהקב"ה שמחיה המתים אומר ש"צ ברוך גואל ישראל והם עונין אמן ועדיין לא נגאלו וא"ת נגאלו הרי חזרו ונשתעבדו ומאמינין שעתיד הקדוש ברוך הוא לגאלם אומר ש"צ ברוך בונה ירושלים ועדיין היא בחורבנה ומאמינים בהקב"ה שעתיד לבנותה ועונין אמן הוי אמונים נוצר ה'.

פסיקת הלכה:

השו"ע פסק: "ויענו: אמן, אחר כל ברכה, בין אותם שיצאו ידי תפלה, בין אותם שלא יצאו, ובכוונה שיכוין בלבו: אמת היא הברכה שבירך המברך, ואני מאמין בזה."

המ"ב (כג) כתב שאף על פי שהם יוצאין עכשיו בתפילת הש"ץ

אינם כעונים אמן אחר ברכות עצמן שהרי מ"מ הם אינם אומרים כלום אלא שומעים.

איזה עוד כוונה יש לכוון בשעת עניית האמן:

המ"ב (כד) כתב שבחיי אדם בכלל ו' כתב שעליו לכוין בענייתו אמן גם על מה שאמר המברך ברוך אתה ה' דהיינו שאמר הש"ץ ברוך אתה ד' מגן אברהם יכוין העונה את האמן אמן שיהיה מבורך שם ד' שהיה מגן אברהם, וכה"ג בכל הברכות.

מתי אמן הכוונה לאמת הדבר ומתי אמן היא תפילה:

המ"ב (כה) כתב שבברכת הודאה כגון ברוך שאמר וישתבח וגאל ישראל וכה"ג אמן היינו אמת הדבר, אבל בתפילה צריך שיכוין אמת היא וגם אני מתפלל שיהי רצון שיקויים דבר זה (כגון בברכת אתה חונן שביקש המתפלל חננו מאתך וכו' בא"י חונן הדעת יכוין אמת שהוא חונן דעה ויהי רצון שיחונן לנו ג"כ דעה וכה"ג בכל הברכות),

ובקדיש צריך לכוין על העתיד לבד שיאמנו דבריו מה שהוא מבקש שיתגלה מלכותו בעגלא ובזמן קריב דעיקר הענין בודאי יקויים לבסוף כמו שכתוב ביום ההוא יהיה ד' אחד וגו'.

הפמ"ג כתב בסימן נ"א שהעונה אמן אחר ברכת המחזיר לא יאמר ביחד אמן מודים אנחנו לך כי אמן מוסב על הברכה-ומודים הוא ענין בפני עצמו, לכן יאמר אמן ולאחר מכן ישהא מעט ואז יתחיל מודים.

עוד כתב הפמ"ג שמי שנזדמן לו לענות אמן על ב' דברים עונה שני אמנים זה אחר זה ויכוין בכל אמן את הענין על מה הוא עונה ויותר טוב לומר אמן ואמן.

שאלת השבוע

מהי הברכה על תה וקפה?

ר׳ אורי שלום—זכה בשובר לרכישה בקורסים של 100 ש״ח

את הפתרונות יש לשלוח למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום רביעי

myagdiltora@gmail.com / 0542390375

מזל״ט ואיחולים

העלון מוקדש לרפואת חנה אזולאי בת סוליקה

ולעילוי נשמת מסעוד בן עיישה ושרה בת חנה

ודוד רחמים בין עישא ואברהם ז״ל

ניתן לשלוח מזל״ט או איחולי ברכה למייל או לוואטסאפ של המכון עד יום חמישי.

>> המשך הדבר תורה מעמוד השער >>

שנזכה שכל אהבתנו תהיה לקב״ה ולקיים רצונו ועל ידי כך נשמח בחלקנו!

שבת שלום!